

การใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

Using Online Learning Materials for Efficiency

ชวาล ศิริวัฒน์ Chaval Siriwat

ศักดิ์ดา งานหมั่น Sakda Nganman

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

sakda.ngan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและสร้างความเข้าใจองค์ความรู้เนื้อหาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ (Online) การให้ความสำคัญกับสื่อการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นความสนใจและสร้างความเข้าใจในบทเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก แต่ยังพบปัญหาการขาดการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ซึ่งก็เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้เกิดประสิทธิผล บทความนี้จึงมุ่งเสนอปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ โดยการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารพบว่า สาเหตุของปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ คือ 1) บริบทสังคมและภาวะวิกฤต 2) การไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว 3) ปัญหาทางการเงิน และ 4) ปัญหาเชิงนโยบาย ทั้งนี้ การจัดการปัญหาสามารถนำแนวคิดของ Kurt Lewin มาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การละลายพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลง และการสร้างพฤติกรรมใหม่ ในส่วนสุดท้ายคือข้อเสนอแนะของผู้บริหารเพื่อกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์กร ประกอบด้วย 1) นโยบายของผู้บริหาร 2) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การจัดอบรม และ 5) การสนับสนุน

คำสำคัญ : การใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์, ประสิทธิภาพการเรียนรู้.

Abstract

Learning media is an important tool for transferring and understanding the knowledge of subject content. Especially in online learning management, it is important to focus on learning materials that can stimulate interest and create understanding in the lessons. But there is still a problem of lack of access to learning

materials. This is an obstacle to effective online learning management. This article aims to present the problem of access to learning materials. An analysis of the documents found that the causes of learning media access problems were 1) social context and crisis, 2) rejection and non-adjustment, 3) financial problems, and 4) policy problems. Applying Kurt Lewin's ideas which consists of 3 steps: dissolution behavior change and creating new behaviors In the last part is the executive's recommendation for setting guidelines or policies for creating organizational change, consisting of 1) executive policies, 2) learning innovation, 3) learning management, 4) training, and 5) support

Keywords: Using online learning materials, Learning efficiency.

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เป็นการประกอบขึ้นของความรู้ที่ส่งต่อกับบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง มนุษย์ทั้งมวลล้วนแต่ได้รับการส่งต่อความรู้ ความคิด ทักษะ ระเบียบปฏิบัติ ประเพณี และวัฒนธรรมตั้งแต่เยาว์วัยต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมตามแต่การสั่งกีดในสถาบันทางสังคมนั้นได้ และรูปแบบการเรียนรู้โดยอิงสังคมนี้ไม่มีสูตรสำเร็จที่สามารถทำได้แล้วจะจบสิ้น ด้วยสังคมมีลักษณะเป็นพลวัตมีการเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา สิ่งหนึ่งสิ่งใดเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นไม่มากนักน้อย (ฤติมน ศรีสุพรรณ, 2559, น. 41–42) กระนั้น การเรียนรู้ที่กล่าวถึงนั้นก็จะเป็นเพียงรูปแบบการเรียนรู้โดยพื้นฐานของบุคคล หากแต่ต้องได้รับการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในระบบโรงเรียนอีกทางหนึ่ง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดขึ้นของสถานศึกษานั้น กุลิสรา จิตรขญาวนิช (2563, น. 1–2, 6–7) ให้นิยามว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดกระบวนการ ซึ่งต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนอยู่ตลอดเวลา ผู้สอนจึงต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ที่ตนสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งต้องมีศิลป์ในการถ่ายทอดและจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมด้วย โดยองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน และผู้เรียน จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นส่วนเสริมเพื่อสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าประสงค์ของศาสตร์ให้กับผู้เรียนทั้งสิ้น

ดังที่ทราบแล้วว่า สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ และด้วยสถานการณ์ปัจจุบันยิ่งทำให้สื่อการเรียนรู้มีความสำคัญมากขึ้น กล่าวคือ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนให้หลากหลายขึ้น ดังนี้ 1) On-Site เป็นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เหมาะกับโรงเรียนที่มีผู้เรียนน้อย และต้องปฏิบัติตามมาตรการของรัฐอย่างเคร่งครัด 2) On-Air จัดการเรียนรู้อ่านผ่านมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม 3) Online จัดการเรียนรู้อ่านโดยผู้สอนดำเนินการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4) On-Demand จัดผ่านระบบแอปพลิเคชัน และ 5) On-Hand เป็นการมอบหมายใบงานให้ผู้เรียนทำที่บ้าน (กรมประชาสัมพันธ์, 2564) โดยถือได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ (Online) ได้รับความนิยมมากที่สุด แต่ก็ยังเป็นปัญหาย่อยมาก อาทิ สมมติในการเรียนของผู้เรียน ความกระตือรือร้น การเรียนไม่ทัน รวมทั้งปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียน (Chaichumkhun J., 2564) เช่นเดียวกับ เบญจวรรณ เรืองศรี และคณะ (2564, น. 44) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ทำให้เกิดปัญหาด้านการเข้าถึง ภาวะถดถอย และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งยังส่งผลต่อสุขภาพจิตผู้เรียน หรือจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนที่ต้องเรียนรู้อ่านแบบออนไลน์จากผลกระทบของสถานการณ์ปัจจุบันในการศึกษาของ Syauqi K., Munadi S. and Triyono M. B. (2020, pp. 881) กล่าวได้ว่า การเรียนออนไลน์ไม่สามารถให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ดีได้ แต่ถึงอย่างไรก็ยังถือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สะดวก ดังนั้น ในการเรียนจัดการเรียนรู้ออนไลน์จึงจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้สามารถจดจ่อกับบทเรียนได้ตลอดระยะเวลาของการเรียน ทดแทนหรือเสริมประสบการณ์ที่ควรได้รับเช่นเดียวกับการเรียนแบบปกติ รวมทั้งการแก้ปัญหาการเข้าถึงรูปแบบการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนอย่างกะทันหัน

ในการจัดการเรียนรู้อ่านแบบออนไลน์ สื่อการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้เรียน จึงควรมีลักษณะที่หลากหลาย อาทิ รูปภาพ เสียง วิดีโอ บทความ หรือเทคโนโลยีอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นความสนใจผู้เรียนส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบคอบ (วิทยา วาโย และคณะ, 2563, น. 289) เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิผลคือผลสำเร็จหรือการบรรลุผลตามความมุ่งหมาย อาจเป็นได้ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (ณัฐวัชร จันทโรธรัณ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์, 2563, น. 3) ดังนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนในระบบออนไลน์จึงมีความจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้อ่านแต่ละครั้งประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ บทความนี้จะ

มุ่งเสนอการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ปัญหาการเข้าถึงสื่อทั้งของผู้เรียนและผู้สอน เสนอแนะแนวทางการจัดการปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อการสนับสนุนของผู้บริหาร

การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้

การเข้าถึงตามนิยามของ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ให้ความหมายโดยสรุปได้ว่า เป็นการเข้าใจหรือรับรู้ในสิ่ง ๆ หนึ่งเป็นอย่างดี หรืออีกประการหนึ่งคือการเข้าใจลึกซึ้งเพื่อสามารถรับรู้ในสิ่งที่ต้องการทราบได้ ในส่วนของสื่อการเรียนรู้ กุสิธรา จิตรชนวนิช (2563, น. 201–202, 208) ให้ความหมายว่า เครื่องมือที่เป็นตัวกลางในการช่วยผสมผสานหรือส่งผ่านองค์ความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์แห่งการเรียนรู้ในครั้งนั้น ๆ โดยสื่อการเรียนรู้แบ่งได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) วัสดุ 2) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ 3) เทคนิควิธี 4) สิ่งพิมพ์ 5) สื่อธรรมชาติ และ 6) บุคคลหรือวิทยากร

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้จึงสามารถจำแนกความหมายได้เป็น 2 นัยยะ ดังนี้

1) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การเข้าใจในลักษณะ รูปแบบ วิธีการ และการใช้ประโยชน์ของสื่อการเรียนรู้กันอย่างลึกซึ้ง สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยตั้งอยู่บนหลักความสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเกิดความเข้าใจในสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการสอนดีแล้ว ก็สามารถนำไปสู่การเลือกสรรสื่อการสอนที่ถูกต้อง โดยมองมิติเชิงการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภูมิหลังผู้เรียน การเข้าถึงของผู้เรียน พฤติกรรมช่วงวัย ความแตกต่างในการรับรู้ ความพร้อมรับการเรียนรู้ หรืออื่น ๆ ตามแต่บริบทเชิงพื้นที่ ซึ่งสื่อการเรียนรู้ที่ถูกปรับแต่งให้สอดคล้องกับบทเรียนตามความเข้าใจของผู้ใช้สื่อ นั้น จะเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดและทำให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน

2) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ หมายถึง การมีสื่อการเรียนรู้นั้นอยู่กับตัวหรือสามารถเรียกใช้ สืบค้น และเสาะหาให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ อาทิ การมีเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถนำสื่อดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนนั้นได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งอาจมีสื่อการสอนที่ผู้สอนสามารถเข้าถึงและเรียกใช้ได้จำนวนมาก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้สอนจึงต้องคำนึงถึงผลของการใช้สื่อการเรียนรู้กับผู้เรียนกลุ่มนั้น ๆ เช่นกัน

จากที่กล่าวมานั้น การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในความหมายทั้ง 2 นัยยะล้วนแต่สำคัญต่อการเลือกใช้สื่อที่เลือกสรรมาทั้งสิ้น เพราะหากผู้สอนมีสื่อหรือสามารถเรียกใช้สื่อ นั้นได้ตามความหมายที่ 2 แต่

ขาดความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตน สื่อนั้นก็ไร้ประโยชน์และไม่สามารถสนองตอบกับความต้องการในจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ แต่หากผู้สอนมีสื่อนั้นอยู่และมีความเข้าใจในรูปแบบ ลักษณะ กระบวนการวิธีการใช้อย่างถ่องแท้ ผู้สอนก็สามารถปรับประยุกต์ให้สื่อนั้นเป็นเครื่องมือส่งผ่านองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ การใช้สื่อการเรียนรู้สามารถกล่าวได้ทั้งหมดมองของผู้สอนที่นำสื่อเหล่านั้นไปใช้เพื่อการสอนในชั้นเรียน และมุมมองของผู้เรียนที่เป็นผู้รับสื่อดูตลอดจนเรียนรู้จากสื่อนั้น

ปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในการเรียนการสอนออนไลน์

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนการสอนมีหลายประการ หนึ่งในปัญหานั้น คือ สื่อการเรียนรู้ ดังการศึกษาของ จิตติวิทย์ พิทักษ์ พงษ์พิทยา สัพโส และอิศรา ก้านจักร (2562, น. 231) ที่ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า ปัญหาที่อยู่ในระดับมากที่สุด 2 รายการ คือ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและปัญหาการใช้สื่อการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ ยุทธนาวิ เมืองทอง (2555, น. 99) ที่ได้สำรวจปัญหาการเรียนการสอนดนตรีช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า โดยรวมของปัญหาจะอยู่ในระดับกลาง แต่ปัญหาด้านสื่อการสอนเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับมาก กระนั้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อก็ยังพบได้มากในปัจจุบัน ดังที่ สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ และอรุณ ชาญชัยเขาวีวัฒน์ (2565) กล่าวถึงปัญหาประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ คือ ความไม่พร้อมในการเข้าถึงสื่ออุปกรณ์ เช่นเดียวกับ Hamid R., SENTRYO I. and HASAN S. (2020, pp. 85) FATONI ET AL. (2020, pp. 570) และ ไทยรัฐออนไลน์ (2563) ที่กล่าวถึงข้อเสียของการเรียนออนไลน์ คือ การเข้าไม่ถึงสื่ออุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต และเครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเรียน ซึ่งสื่อการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ดังการศึกษาของ Rasmitadila et al. (2020, pp. 90) ที่พบว่า ปัจจัยที่ทำให้บรรลุผลในการเรียนออนไลน์ประการหนึ่งคือความพร้อมในการใช้สื่อการเรียนรู้ และ Samoylenko N., Zharko L. and Glotova A. (2022, pp. 49) ที่ศึกษาการใช้สื่อ ICT และ E-learning ในการสอน พบว่า สื่อเหล่านี้ช่วยให้เกิด

ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งช่วยติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน ช่วยในการประเมินผลการเรียน ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน รวมถึงช่วยสร้างทักษะทางภาษาและทักษะอื่นที่สำคัญให้กับผู้เรียนได้

เห็นได้ว่าปัญหาประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์คือ สื่อการเรียนรู้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ ทว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อการเรียนรู้ยังคงมีอยู่แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจประกอบด้วยบริบทและสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นพลวัตก่อให้เกิดปัญหานั้นก็เป็นได้ ในที่นี้ ผู้เขียนได้จำแนกเหตุแห่งปัญหาในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้อย่างกว้างไว้ 4 ประการ ได้แก่

1) ปัญหาบริบทสังคมและสภาวะวิกฤต ในประเด็นนี้สามารถเห็นได้จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ในปัจจุบัน กล่าวคือ การเข้ามาของโรคซึ่งถือเป็นสภาวะวิกฤตทำให้รูปแบบการเรียนการสอนในที่ที่ต้องปรับไปใช้รูปแบบออนไลน์ ดังการศึกษาของ ธงชัย ชูนาพร และธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี (2564, น. 87) ที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนในสถานการณ์ปัจจุบันจากเดิมที่จัดในสถานที่ตั้งเป็นรูปแบบออนไลน์ ทำให้เกิดข้อจำกัดในเรื่องการเข้าถึงสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนทั้งโทรศัพท์ โทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการเรียนรู้ การขาดประสบการณ์การใช้งานหรือขาดสื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นผลให้เกิดการชะงักในการเข้าถึงสื่อหรือเทคโนโลยีที่จะเป็นประโยชน์ในชั้นเรียน เห็นได้ว่าบริบทสังคมและสภาวะวิกฤตล้วนส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งในส่วนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ที่ตั้งเป็นรูปแบบออนไลน์ หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

2) ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว ประเด็นนี้ก็เห็นจะเป็นข้อหนึ่งที่ทำให้การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทำได้ยากขึ้น เพราะในบางครั้งผู้สอนจะยึดติดกับการถ่ายทอดที่มุ่งให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะจากผู้สอนโดยตรง การสอนแบบตัวต่อตัว หรือการสอนแบบมุขปาถะ ด้วยวิธีการเหล่านี้จึงอาจเกิดการไม่ยอมรับในการเปลี่ยนผ่านของรูปแบบการสอน ไม่ปรับตัวกับสถานการณ์นั้น ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสื่อที่เป็นตัวกลางในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ได้ อนึ่ง ในประเด็นนี้นอกจากการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัวแล้ว อาจมีประเด็นอื่นที่ส่งผลได้ไม่มากนักน้อย คือ การยอมรับแต่ไม่ปรับตัวและการไม่ยอมรับแต่ปรับตัว ซึ่งประเด็นหลังนี้จะส่งผลต่อปัญหาที่น้อยกว่าหรืออาจไม่ก่อให้เกิดปัญหาเลย ในส่วนของการยอมรับและปรับตัวไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาในแง่ของกระบวนการเปลี่ยนผ่าน ทั้งนี้ ในเรื่องการยอมรับที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 แง่หนึ่งอาจมาจากผู้เรียนร่วมด้วย ดังเช่นการศึกษาของ Egielewa P. et al. (2022, pp. 19–20) ที่ส่วนหนึ่งของการศึกษาพบว่าผู้เรียนให้การยอมรับในรูปแบบการเรียนออนไลน์

ในระดับน้อย และโดยส่วนใหญ่ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนในสถานที่ตั้งได้ผลดีกว่า จึงชอบการเรียนในห้องเรียนที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยมากกว่า สาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากการเข้าถึงเทคโนโลยีและสัญญาณอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ปัญหาในประเด็นนี้จึงเป็นอีกหนึ่งปัญหาพื้นฐาน ซึ่งเกิดขึ้นภายในจิตใจจากการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์แวดล้อม ในอีกแง่หนึ่งยังสะท้อนถึงความเป็นอนุรักษ์นิยมของระบบการศึกษา

3) ปัญหาทางการเงิน เนื่องจากสื่ออุปกรณ์หรือเครื่องมือทั้งทางกายภาพและเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์หลายชนิด ผู้ใช้จำเป็นต้องจัดซื้อเพื่อนำมาใช้งาน อาทิ แอปพลิเคชัน โปรแกรม หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะเรื่อง เช่น โปรแกรมบันทึกโน้ต โปรแกรมบันทึกเสียง หรือโปรแกรมตัดต่อ สำหรับการเรียนดนตรี เป็นต้น ถ้าหากกล่าวถึงปัญหาที่ส่งผลต่อการเข้าถึงที่สำคัญยิ่งกว่าปัญหานั้นคงเป็นการขาดแคลนเครื่องมือที่ใช้ในการสอนหรือการเรียน ซึ่งถือเป็นประเด็นแรกของการเข้าถึงสื่ออื่นผ่านช่องทางออนไลน์ ในประเด็นนี้สอดคล้องกับ สิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์ และคณะ (2556, น. 148–149) ที่กล่าวถึงปัญหาการเข้าถึงสื่ออันเนื่องมาจากงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ ทำให้ผู้สอนจำเป็นต้องใช้สิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัดแทน เช่น การใช้หนังสือเรียนของ สสวท. ข้อดีคือสามารถใช้ได้ง่ายและสอดคล้องกับหลักสูตร แต่ข้อเสียคือเป็นองค์ความรู้ที่ไม่เป็นปัจจุบัน ในส่วนของปัญหาอื่น ๆ เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตในการเข้าถึงสื่อออนไลน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีไม่เพียงพอ หรือแม้กระทั่งรูปแบบวิธีการสอนที่ซ้ำเดิม เช่นเดียวกับ สุริยะ หาญพิชัย และทัชวงษ์ จุลสวัสดิ์ (2564, น. 136–137) และวิเชียร มั่นแหล่ และคณะ (2564, น. 333) ที่ศึกษาผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ พบว่า ผู้ปกครองผู้เรียนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์และค่าอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีกับผู้เรียนที่มีความต่างด้านสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาทางการเงินจึงเป็นอีกประเด็นสำคัญ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในทางกายภาพ

4) ปัญหาเชิงนโยบาย ในประเด็นนี้สามารถเชื่อมโยงได้ถึงปัญหาการเงิน ตลอดจนปัญหาการไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว กล่าวคือ หากผู้บริหารที่มีอำนาจกำหนดนโยบายขององค์กรไม่เห็นความสำคัญของสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนก็ไม่อาจเข้าถึงสื่อการสอนที่ดีและเหมาะสมกับการจัดสภาพห้องเรียนให้คล้ายคลึงกับห้องเรียนแบบปกติได้ อีกประการหนึ่ง คือ นโยบายสามารถเป็นเครื่องชี้นำองค์กรให้ผู้ปฏิบัติงานปรับตัวตามสิ่งที่กำหนดขึ้นมาได้ ซึ่งหากไม่มีการกำหนดนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมก็อาจส่งผลให้เกิดการผินผายต่อปัญหา แต่หากมีนโยบายว่าผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องปรับตัว

และมีการสนับสนุนการปรับตัวด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง ก็อาจส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องน้อมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น อย่างน้อยที่สุดในขั้นไม่ยอมรับแต่ปรับตัว ดังเช่น สุวิมล มธุรส (2564, น. 41) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักต่อการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ที่สอดคล้องกับยุคความปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ สิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมให้การเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น หากผู้กำหนดนโยบายเห็นปัญหา แก้ไขได้ตรงประเด็น และสอดคล้องกับสถานการณ์จริงก็จะช่วยคลี่คลายปัญหานั้นได้ไม่มากนักน้อย แต่หากผู้กำหนดนโยบายมองข้ามปัญหานั้นก็จะทับถมและทำให้การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ไม่เกิดประสิทธิผล

แนวทางการจัดการปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ออนไลน์

จากประเด็นปัญหาในหัวข้อก่อนหน้า ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย ผู้เรียน ในฐานะผู้รับและใช้สื่อ ผู้สอน ในฐานะผู้ใช้สื่อ และผู้บริหาร ในฐานะผู้บริหารนโยบายสื่อ ซึ่งหากมององค์กร (สถานศึกษา) อย่างองค์รวมแล้วจะพบว่าทุกเหตุเป็นผลให้เกิดปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ในที่นี้จึงจะนำเสนอแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง แก้ปัญหา และปรับเปลี่ยนองค์กร ทั้งเพื่อให้เกิดประสิทธิผล สร้างการพร้อมรับตลอดจนการปรับตัวให้บุคลากรองค์กรสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ โดยผู้เขียนได้นำแนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรของ Kurt Lewin มาใช้อธิบายและเป็นแนวทางโดยเบื้องต้นในการบริหารองค์กรเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในการเข้าถึงสื่อ หลักการดังกล่าวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Cummings, S., Bridgman, T., and Brown, K. G., 2016, pp. 33; Roşca, V. I., 2020, pp. 619–620; รัชยา ศิริวัฒน์, 2554, น. 85–86)

ขั้นที่ 1 การละลายพฤติกรรม (Unfreezing Stage) ในขั้นนี้เป็นระยะเริ่มต้นจะกระทำโดยการสร้างแรงจูงใจเพื่อการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยผู้เขียนเห็นว่าการเปิดโอกาสและยอมรับความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนไปเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ต้องคำนึงถึงความคล่องตัว ความทันสมัย ความง่ายของการเข้าถึง ความครอบคลุมในเนื้อหาบทเรียน และประการสำคัญคือสนองตอบกับความแตกต่างของผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนและผู้เรียนจึงควรเปิดใจยอมรับเพื่อละลายคติความเชื่อว่าการเรียนการสอนในที่ตักตอบใจหยาบที่สุด เพราะหากความเชื่อนั้นยังครอบงำก็จะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนต้องเฝ้ารอสถานการณ์คลี่คลายเสียก่อน ผนวกกับสถานการณ์ VUCA World ไม่สามารถคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

เพราะถึงอย่างไรผู้เรียนก็จะต้องเรียนในรายวิชานั้น ๆ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อไป ในขั้นนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้ชี้แจงให้ทราบถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน รวมถึงเปิดใจรับฟังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเด็นที่สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ สอดคล้องกับ Johnson V. (2021) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาต้องการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนยังคงเรียนรู้ได้ ซึ่งไม่ควรปล่อยให้เป็นช่องว่างที่ละเลยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไป

ขั้นที่ 2 การเปลี่ยนแปลง (Changing or Moving Stage) เมื่อผ่านกระบวนการขั้นแรกแล้ว จึงควรริเริ่มปฏิบัติการวางแผนและออกแบบการเปลี่ยนแปลง ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งผู้บริหาร ผู้สอน รวมทั้งผู้เรียน ด้วยเหตุที่ผู้เรียนจะได้รับผลกระทบจากการกระทำต่าง ๆ ของสถานศึกษาโดยตรง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดเพื่อสร้างโครงการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งจำเป็น มากไปกว่านั้น โรงเรียนควรร่วมมือประสานงานกับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจ ตลอดจนหาแหล่งสนับสนุนสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนที่มีเอกลักษณ์ มีการวางแผนงานเพื่อระบุขั้นตอนและเครื่องมือเพื่อจัดการเรียนรู้ เช่น การเชิญผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาในชุมชนร่วมให้ความรู้กับผู้เรียนในชั้นเรียนออนไลน์ ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องเป็นผู้จำแนกให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรนั้น ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา

อย่างที่กล่าวมาแล้ว การสนับสนุนจากทั้งชุมชน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และผู้บริหาร จะเป็นจุดขับเคลื่อนสู่การเกิดพฤติกรรมใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ใหม่ได้มากขึ้น โดยเฉพาะสื่อชุมชนที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งรอบตัว เข้าใจ และปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ขั้นที่ 3 การสร้างพฤติกรรมใหม่ (Refreezing Stage) ในขั้นนี้คือผลรวมของทั้ง 2 ขั้นข้างต้น กล่าวคือ เมื่อก้าวผ่านขั้นละลายพฤติกรรม ผ่านการสร้างความตระหนักรู้ต่อพลวัตของสังคมแล้ว จะต้องเข้าสู่ขั้นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเริ่มต้นสู่การเข้าถึงสื่อ โดยผ่านกลไกความร่วมมือของหลายฝ่าย ในขั้นนี้จึงเป็นการนำกระบวนการที่ตนดังกล่าวสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งการร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ยังคงต้องดำเนินการต่อไปเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมองค์กรที่สร้างขึ้นว่ามีความถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียนหรือไม่ รวมถึงประเมินว่าพฤติกรรมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใด โดยอาจมีการประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าชุดพฤติกรรมที่สร้างขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งสื่อการเรียนรู้ที่ดีควรได้รับการปรับเปลี่ยนเพื่อ

เสาะหานวัตกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อสำคัญคือการสนับสนุนที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งเสริมให้พฤติกรรม การรับสื่อนั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างถาวร

การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในอนาคตจะยิ่งเป็นประเด็นสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ทำให้มีการคาดการณ์ได้ถึงความไม่แน่นอนในอนาคต จึงควรมองวิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา (สมพร ปานดำ, 2563, น. 12) ซึ่งยังมีแนวโน้มที่จะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ดังที่ ใจทิพย์ ณ สงขลา และศิริเดช สุชีวะ (2564, น. 3, 11) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนในยุคปกติถัดไป (Next Normal) ที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยปัจจัยเหนี่ยวนำ 3 ประการ คือ คน เทคโนโลยี และวิธีการ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ แบบในที่ตั้ง (On-Site) แบบออนไลน์ (Online) แบบผสมผสาน (Blended Learning) และแบบผสมผสานและยืดหยุ่น (HyFlex Learning) สอดคล้องกับ ธาณินทร์ อิทธิวิเศษ ชนวัฒน์ เจริญญา และพิชญภา ยวงสร้อย (2564, น. 331) ที่กล่าวถึงการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดว่าเป็นโอกาสที่เหมาะสมแก่การพัฒนาการศึกษา เพื่อสนองตอบกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในอนาคต จึงควรนำเข้าเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้ในการศึกษาให้มากขึ้น รวมทั้งเน้นทักษะและองค์ความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่แข็งทื่อ ในอีกด้านหนึ่ง นงนุช สุนทรชนผล และวรภพ ประสานดี (2564, น. 177) ก็ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีภายหลังสิ้นสุดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ว่าควรใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเสริมการเรียนรู้ดนตรี อาทิ เทคโนโลยีผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและเสมือนจริง (AR) หรือการจำลองภาพให้เหมือนจริงแบบ 360 องศา (VR) เป็นต้น ดังนั้นองค์กรการศึกษาหรือสถานศึกษาควรได้รับการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับปรุงรูปแบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงสื่อใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการให้การสนับสนุนของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบริบททางการสอนให้กับสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งส่งผลต่อระดับปฏิบัติงานหรือระดับจุลภาค (Micro) ของผู้สอนและส่งต่อยังผู้เรียนอีกทอดหนึ่ง ผ่านการจัดการเรียนการสอนด้วยสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย (ทิศนา แหมมณี, 2563, น. 17-18) จากการศึกษาของ วรปรัชญ์ หลวงโย และคณะ (2564, น. 65-66) ที่ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าจุดแข็งหรือทักษะจำเป็นคือการมีความรู้ในด้านเทคโนโลยี รวมถึงสามารถนำความรู้นั้นไปปรับใช้ในการบริหารของตนได้ และโอกาสที่พบคือการมีส่วนร่วมกับ

ชุมชนและการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้แปลความได้ว่าผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 สามารถปรับตัวตามพลวัตทางสังคมได้ เช่นเดียวกับ อีร์ ภวังคนันท์ (2564, น. 32) ที่กล่าวถึงการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 ว่าควรจัดสรรสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารองค์ความรู้ของผู้สอนให้กับผู้เรียน

จากที่กล่าวมาทำให้ทราบได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการบริหารสื่อการเรียนรู้ ซึ่งหากผู้บริหารเห็นความสำคัญก็จะส่งผลให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้ผู้เขียนจึงประมวลข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการให้การสนับสนุนของผู้บริหาร ดังนี้

1) นโยบายของผู้บริหาร โดยการจัดสรรและรวบรวมให้เป็นระเบียบเพื่อความง่ายในการเข้าถึง ผู้บริหารและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เรียนและผู้สอน จะต้องเสนอความต้องการใช้สื่อต่าง ๆ ที่สนองตอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตลอดหลักสูตร เพื่อให้ทราบได้ว่าในคาบเรียนใดจำเป็นต้องใช้สื่อใด ไม่ว่าเป็นสื่อบุคคลที่อาจเชิญผู้มีความรู้เข้าร่วมบรรยาย หรือสื่อเครื่องมือออนไลน์ ซึ่งหลายแพลตฟอร์มมีค่าใช้จ่ายเพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างไม่จำกัด ดังนั้น การวางแผนหลักสูตรว่าเป้าประสงค์สุดท้ายแล้วต้องการทักษะอะไร ต้องใช้สื่อใดเพื่อให้ตอบทักษะนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อการจัดสรรให้กับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้

2) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ มีการผลักดันการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์กับผู้เรียนแต่ละพื้นที่ โดยผู้บริหารกำหนดนโยบายเพื่อสร้างเครือข่ายกับชุมชนและสังคม ให้มีการจัดประชุมเสนอแนะเพื่อประเมินสิ่งที่ควรลด สิ่งที่ต้องพัฒนา สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข หรือสิ่งที่ควรสร้างขึ้นมาใหม่ เพื่อความก้าวหน้าขององค์ความรู้ในชุมชน เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งช่วยสร้างการสืบต่อวัฒนธรรมนั้น ในรูปแบบนวัตกรรมสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเกม สื่อแอปพลิเคชัน สื่อเว็บไซต์ หรือสื่อการ์ตูนสำหรับการเรียนรู้ของเด็กเล็ก การร่วมกันวางแผนเพื่อเสาะหาเอกลักษณ์ชุมชนจะช่วยสร้างแรงขับเคลื่อนทางสังคม ผู้สอนในฐานะผู้ร่วมสร้างสื่อจะมีความเข้าใจสื่อมากขึ้น เช่นเดียวกับผู้เรียนที่จะเห็นและตระหนักถึงองค์ความรู้จากสื่อที่ได้อ่านอย่างรูปธรรมและใกล้ตัว

3) การจัดการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้มีนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังที่กล่าวแล้วว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด 19 เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน ในอนาคตจึงมีแนวโน้มที่จะมีการจัดการเรียนการสอนนอกที่ตั้งมากขึ้น อาทิ การเรียนแบบผสมผสาน การเรียนออนไลน์

หรือการเรียนแบบผสมผสานและยืดหยุ่น เป็นต้น จึงควรจัดให้มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้แต่ละรูปแบบ นอกจากสอดรับการรูปแบบการเรียนที่หลากหลายในอนาคตแล้ว ยังสอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียนเช่นกัน

4) **การจัดอบรม** เพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้และประดิษฐ์สื่อ โดยผู้บริหารสามารถให้การสนับสนุนบุคลากรในด้านนี้เพื่อให้เกิดผลและประโยชน์ในระยะยาวได้ ด้วยที่การอบรมและศึกษาดูงานเป็นการสร้างประสบการณ์ ผู้สอนจึงสามารถนำประสบการณ์ส่วนนั้นไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานศึกษาของตนได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์อย่างจริงจัง เพื่อให้ผลของประสบการณ์นั้นประสบผลสำเร็จและสามารถใช้กับผู้เรียนได้จริง กระนั้น อาจจัดในรูปแบบอื่นตามความเหมาะสมของผู้เข้าอบรม วิทยากร แหล่งเรียนรู้ สถานการณ์ หรือแม้กระทั่งงบประมาณ

5) **การสนับสนุน** ในประเด็นนี้เป็นส่วนสำคัญของการมีอยู่และการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ เพราะหากผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนและไม่คอยกระตุ้นสิ่งนี้จะเลือนหายและไม่เกิดความต่อเนื่องตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปทุกขณะ ซึ่งผู้บริหารก็สามารถให้การสนับสนุนได้หลายรูปแบบทั้งทางวัตถุ เช่น การให้การสนับสนุนสิ่งของในการทำสื่อ การปรับเปลี่ยนอุปกรณ์และเทคโนโลยีให้ใหม่และเป็นปัจจุบันเสมอ เป็นต้น หรือในทางจิตใจ เช่น การให้คำชมเชย การให้กำลังใจในการ

ทำงาน การให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งการปฏิบัติตัวอย่างเสมอภาคเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้เสนอแนวคิดของตนอย่างอิสระ ซึ่งจะสร้างความผ่อนคลายในการปฏิบัติงานได้ ทั้งนี้ ข้อสำคัญคือการให้การสนับสนุนนั้นควรมีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีความหลากหลาย

ดังเห็นแล้วว่าผู้บริหารมีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางในการสร้างการเปลี่ยนแปลงสู่การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ได้ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งผู้บริหารที่สามารถกระทำและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ดังที่ ชัยยนต์ เพาพาน (2559) ได้เสนอคุณลักษณะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ว่าต้องมีลักษณะดังนี้ 1) ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมสั่งการเป็นผู้วางแผนปฏิบัติงานอย่างชาญฉลาด 2) เข้าใจและยอมรับในบริบทเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย 3) ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร 4) บริหารองค์กรในเชิงรุก 5) ตระหนักในการให้บริการต่อผู้รับบริการ (ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน) อย่างเป็นธรรม เสมอภาค และสร้างสรรค์ 6) ปรับขนาดองค์กรให้เล็กลงด้วยความคล่องตัวและขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 7) ส่งเสริมการสร้างหุ้นส่วนทางการศึกษา จากข้อเสนอนี้จึงสามารถสะท้อนคุณสมบัติผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้

บทสรุป

ปัญหาการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นปกติ ซึ่งการขาดการเข้าถึงอาจแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การไม่เข้าใจโดยไม่สามารถนำสื่อนั้นไปปรับประยุกต์ใช้ได้ และการไม่มีสื่อการเรียนรู้เพื่อเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน แต่ถึงอย่างไรปัญหาการเข้าถึงสื่อทั้ง 2 แบบย่อมส่งปัญหาซึ่งกันและกัน โดยสาเหตุของปัญหาเหล่านั้นเกิดจากบริบทสังคมและภาวะวิกฤต การไม่ยอมรับและไม่ปรับตัว ปัญหาทางการเงิน และปัญหาเชิงนโยบายเป็นเบื้องต้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการจัดการปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงองค์กรตามแนวคิดของ Kurt Lewin แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การละลายพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลง และการสร้างพฤติกรรมใหม่ ทั้งสิ้นนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนและผู้สอน และอีกตัวแปรหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จกับการเปลี่ยนแปลงได้ คือ ผู้บริหารองค์กร (สถานศึกษา) โดยผู้บริหารต้องวางแผนนโยบายการจัดสรรสื่อที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ตามความจำเป็น ผลักดันการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับชุมชน ส่งเสริมความหลากหลายของนวัตกรรม ให้การอบรมและศึกษาดูงานแก่ผู้สอน และต้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเป็นปัจจุบันและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยให้องค์กรขับเคลื่อนและเกิดประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์

References

- กรมประชาสัมพันธ์. (2564). *กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด 5 รูปแบบการเรียนการสอนรองรับการเปิดภาคเรียนให้เหมาะสมแต่ละภูมิภาคของประเทศ*. ค้นเมื่อ มีนาคม 3, 2565, จาก <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/19133>
- กุลิสรา จิตรขญาวณิช. (2563). *การจัดการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติวิทย์ พิทักษ์, พงษ์พิทยา สัพโส และอิสรา ก้านจักร. (2562). สภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(1).
- ใจทิพย์ ณ สงขลา และศิริเดช สุชีวะ. (2564). *การเปลี่ยนผ่านด้วยดิจิทัล: แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลแห่งชาติ*. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฐวัชร จันทโรธรณ์ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์. (2563). ประสิทธิภาพขององค์การ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ทิตนา แชมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไทยรัฐออนไลน์. (2563). สรุปข้อดีข้อเสีย การ 'เรียนออนไลน์' ดีหรือไม่ อย่างไร. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : ค้นเมื่อ มีนาคม 4, 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/tech/1848004> [4 มีนาคม 2566].

วิเชียร มั่นแท้ และคณะ. (2564). ผลกระทบและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์, 8(11),.

สมพร ปานดำ. (2563). พลิกวิกฤตสู่โอกาสของอาชีวศึกษาไทยบนความปกติใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ.

สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ และอรุณ ชาญชัยเขาวีวัฒน์. (2565). ปัญหาและความท้าทายในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์: การจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ให้ประสบความสำเร็จ. วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา.

สิทธิศักดิ์ จินดาวงศ์ และคณะ. (2556). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้ ระดับความต้องการพัฒนาการรับรู้และการเข้าถึงสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ สาระที่ 7 ดาราศาสตร์และอวกาศของครูแกนนำวิทยาศาสตร์. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).

สุริยะ หาญพิชัย และทัชวงษ์ จุลสวัสดิ์. (2564). ผลกระทบของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สู่การปรับตัวสู่ชุมชนวิถีใหม่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี. Journal of Roi Kaensarn Academi, 6(9).

สุวิมล มธุรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(40).

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

Chaichumkhun, J. (2564). หัวไม่แล่น เรียนไม่ไหว ปัญหาที่นักเรียนกลับมาเผชิญ หลังเรียนออนไลน์อีกครั้งในช่วงวิกฤต. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล <https://thematter.co/quick-bite/online-study-again/132190> [8 มีนาคม 2566].

Cummings, S., Bridgman, T., and Brown, K. G. (2016). *Unfreezing change as three steps: Rethinking Kurt Lewin's legacy for change management*. Human Relations, 69(1), 33–60. <https://doi.org/10.1177/0018726715577707>